УДК 9.82.39
https://doi.org/10.15407/ub.18.281

Оксана Іванівна ВЕРБІЦЬКА,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник
Інституту архівознавства НБУВ
(Київ, Україна)
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1459-954X

УЧАСТЬ ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ П. М. ПОПОВА У ПІДГОТОВЦІ АКАДЕМІЧНОГО ВИДАННЯ ТВОРІВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА У ДЕСЯТИ ТОМАХ (за документами особового архівного фонду Інституту рукопису НБУВ)

У статті на основі дослідження джерел особового фонду 285 Інституту рукопису НБУВ висвітлено діяльність члена-кореспондента НАН України Павла Миколайовича Попова (1890–1971) як літературознавця, фольклориста, мистецтвознавця, редактора праць та біографа Т. Г. Шевченка у підготовці до публікації фундаментального видання «Т. Г. Шевченко. Повне видання творів у десяти томах». Розкрито основні етапи процесу роботи вченого як члена державної редколегії. Проаналізовано інформацію, виявлену в листуванні П. М. Попова зі співробітниками Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, про редагування підготовлених томів та інші питання. Представлено відомості про документи, присвячені проблемним моментам, зокрема про рукопис статті до газети «Радянська Україна» «Під загрозою зриву» (1962) щодо затримки видання творів Т. Г. Шевченка.

Ключові слова: НАН України, П. М. Попов, Т. Г. Шевченко, особові архівні фонди, академічні видання творів, Архівний фонд НАН України.

Видатний вчений НАН України, літературознавець, мистецтвознавець та фольклорист, член-кореспондент НАН України та член Спілки письменників України, доктор філологічних наук Павло Миколайович Попов (28.07.1890–04.04.1971) розпочав свою роботу в Українській академії наук у 1920 р. Спочатку позаштатний співробітник УАН, надалі старший науковий співробітник (1923) та завідділу письма і друку Лаврського музею та Портретної галереї Київського державного культурно-історичного заповідника (1923), працював у

комісіях ВУАН — з літератури і мистецтва, української писемності доби феодалізму, в археографічній, етнографічній, діалектологічній та ін. У 1929–1934 рр. на конкурсній основі був обраний завідділу рукописів ВБУ при ВУАН, у 1938–1971 рр. працював співробітником, потім завідувачем відділу фольклору Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Викладав у Київському художньому інституті, Київському університеті, Київському педагогічному інституті. Упродовж своєї наукової діяльності П. М. Попов цікавився питаннями шевченкознавства. Уже в довоєнні роки у своїх працях висвітлив гравюри Т. Г. Шевченка, опублікував праці: «Шевченко й «Слово о полку Ігоревім»» (1937), «Шевченко і Сковорода» (1939), «Шевченко і російський фольклор» (1939), став редактором видання «Шевченко в народній творчості» (1940), також був залучений до організації роботи відділу рукописів і графіки Інституту Тараса Шевченка у м. Харків (1933).

Однак на сьогодні в науковій літературі надзвичайно мало праць, присвячених цьому непересічному вченому, і зокрема його шевченкознавчим дослідженням. Певну біографічну інформацію про цю діяльність науковця знаходимо в публікаціях співробітників Інституту рукопису НБУВ. Зокрема у виданні О. П. Степченко «Українські вчені — фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1934)» [8, 115–116, 121] подано детальні відомості про науково-організаційну діяльність науковця в галузі комплектування шевченківськими документами і науковими матеріалами, які зберігаються в Інституті рукопису НБУВ. У статті «Огляд архіву П. М. Попова» І. Д. Лисоченко [5, 156–168] представила джерела особового фонду, серед яких згадується частина праць, присвячена ранній творчості Т. Г. Шевченка як митця, художника і літографа. У текстовій частині електронної виставки на основі документів фонду вченого в Інституті рукопису НБУВ, підготовленій з нагоди 125-річчя від дня народження П. М. Попова, Т. С. Горбач подає біографічні відомості про науковця та аналізує напрями його наукової та науково-організаційної діяльності [3]. Окремі інші праці висвітлюють працю П. М. Попова як бібліографа [6, 277–309] та ін.

Значну інформаційну цінність має праця О. І. Білецького, Г. С. Сухобрус та Ф. Я. Шолома «Павло Миколайович Попов» [2], у якій з'ясовано напрями діяльності П. М. Попова в довоєнні роки як дослідника історії гравюри, літератури, фольклориста; представлено й науковий доробок вченого у післявоєнні роки. У статті «Самоцензура в контексті становлення колективної пам'яті. Деформаційні процеси наукової спільноти 1920–1930-х рр. За щоденниками П. М. Попова» [10] А. М. Чередниченко зосереджує увагу на зміну методології та

тематики наукових праць наприкінці 1930-х рр. у зв'язку зі суспільно-політичними умовами та впливом ідеологічних настанов і чисток, які довелося пережити вченому в цей період. Л. Г. Рева в праці «Життєвий і творчий шлях Павла Миколайовича Попова — літературознавця, фольклориста, книгознавця, бібліографа» [7] коротко подає інформацію про доповіді та статті на шевченкознавчу тематику.

Документальна спадщина цього визначного вченого – одне з авторитетних і достовірних джерел свідчень про його фахову діяльність. Особовий архівний фонд П. М. Попова (ф. 285), який зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського, містить значний інформаційний потенціал з усіх напрямів діяльності вченого — біографічні матеріали, листування, наукові і творчі матеріали з питань ранньої творчості Т. Г. Шевченка, текстологічних досліджень літературної спадщини класика та зв'язків з давньоукраїнською літературою, російським фольклором, мистецтвознавчі записи. Шевченкознавчий доробок П. М. Попова, що становив значну частку наукових уподобань та сфери його діяльності, і, зокрема, у галузі тривалої роботи над створенням першого академічного видання творів Т. Г. Шевченка як наукова тема нині залишається недостатньо вивченим, що й визначає актуальність цієї тематики. Наукових праць сучасних дослідників, присвячених такому високофаховому і багатоплановому процесу, як редагування творів Т. Г. Шевченка у процесі їх підготовки до публікації, також не було виявлено. Зауважимо, що редагування академічного видання творів класика — це не просто перевірка і виправлення тексту, його остаточна обробка перед виходом у світ, а й високопрофесійний науковий і літературний творчий процес, що містить у собі всі сторони роботи над рукописом. До нього належать оцінка оригінальних та наукових текстів, перевірка досконалості розробки теми і виправлення викладеного в рукописі з погляду наукової точності і суспільного значення. Наукове редагування потребує спеціальних знань та навичок літературного опрацювання лексики, морфології, лексикології, фразеології, синтаксису тексту, виправлення допущених помилок, удосконалення стилістики і композиційної побудови рукопису, і звичайно ж, досконалого володіння темою — історією життя та творчості Т. Г. Шевченка.

Зважаючи на те, що початок опрацювання проблеми наукового редагування підготовлених текстів до друку в СРСР припадає на 1930–1950 рр., і на час створення «Повного зібрання творів Т. Г. Шевченка у 10 томах» методологічні питання редакційної підготовки текстів класиків ще не були остаточно опрацьовані, вони лише формувалися, розгляд творчої лабораторії П. М. Попова дасть змогу з'ясувати ці

елементи та визначити основні етапи роботи вченого як члена авторського колективу і редакційної колегії над фундаментальним виданням творів Т. Г. Шевченка, що на довгі роки стало основою для подальших шевченкознавчих досліджень та формування тематичних збірників для окремих категорій читачів – науковців, студентства, для культмасової роботи, організації ювілейних шевченківських свят тощо.

Створення нового академічного видання творів у 10 томах було пов'язане з розгорнутим в УРСР у середині 1930-х рр. рухом гідного вшанування 125-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка (1939). Президія АН УРСР своєю постановою від 2 серпня 1938 р. затвердила рішення про участь АН УРСР у відзначенні ювілею і план заходів. Підготовка до шевченківського ювілею контролювалося директивними органами на найвищому рівні: постановою Політбюро ЦК КП(б)У «Про хід підготовки до святкування 125-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка» від 16 лютого 1939 р. [9, спр. 508, арк. 91–92], а 8 березня 1939 р. Верховна Рада СРСР видала постанову «Об увековечении памяти поэта Т. Г. Шевченко в связи с 125-летием со дня рождения» (Известия. 1939. 8 марта. № 54 (6824). С. 1). До ювілею активно готувалися українці за кордоном, зокрема, у Варшаві було розпочате видання українською діаспорою творів Т. Г. Шевченка у 14 томах, тому питання про створення першого повного видання його спадщини в Україні стало нагальним. Зазначимо, що робота над виданням була розпочата в Академії наук ще у перші роки її діяльності, але кілька разів припинялась. Сумна історія спроб створення в 1920-х рр. цього видання акад. С. О. Єфремовим, П. П. Филиповичем, В. В. Міяковським, С. В. Пилипенком, М. М. Новицьким, Ф. Л. Ернстом та іншими науковцями, які потрапили під колеса нищівного репресивного механізму вищих органів влади, нині відома всім шевченкознавцям. Під керівництвом акад. С. О. Єфремова було підготовлено й опубліковано лише т. IV («Щоденник»; 1927), т. III («Листування»; 1929), підготовлений до друку і т. VIII (Мистецькі твори; 1934), проте їх наклади були вилучені з бібліотек або знищені в 1-й друкарні м. Київ. У 1935 р. та 1937 р. за редакцією В. П. Затонського, А. А. Хвилі та Є. С. Шабліовського було укладено два томи поезій Т. Г. Шевченка, але невдовзі відповідальні за підготовку також були репресовані.

Публікація Повного зібрання творів у десяти томах здійснювалось таким чином. У 1949 р. вийшли друком третій і четвертий томи (Т. 3: Драматичні твори, повісті. 1841–1855; Т. 4: Повісті. 1855–1858), у 1951 р. — перший і п'ятий том (Т. 1: Поезія, 1837–1847; Т. 5: Щоденник. Автобіографія), у 1953 р. — другий (Т. 2: Поезії, 1847–1861), у

1957 р. — шостий (Т. 6: Замітки. Статті. Листи. Записи народної творчості. «Букварь». 1839–1861), в 1961 р. — дві книги сьомого тому (Т. 7, кн. 1 та 2: Живопис, графіка, 1830–1847), у 1963 р. — восьмий та десятий томи (Т. 8: Живопис, графіка, 1847–1850; Т. 10: Живопис, графіка, 1857–1861) і в 1964 р. — дев'ятий том (Т. 9: Живопис, графіка, 1851–1857). Ця інформація допоможе у встановленні датування документів, що подані у фонді П. М. Попова без дати.

У документах особового фонду П. М. Попова знаходимо докладну інформацію про процес і етапи підготовки томів видання, роботу упорядників видання, і, зокрема, самого вченого як редактора. Першим за хронологією документом особового архівного фонду, що вдалося виявити в цьому фонді і який свідчить про участь П. М. Попова в підготовці Повного видання творів Т. Г. Шевченка в десяти томах, є матеріали обстеження відділу рукописів і графіки Інституту Тараса Шевченка у м. Харків, а саме — «Звітні відомості про подорож до Харкова» [4, од. зб. 1613, арк. 1], складені ще 19 грудня 1933 р. У відрядження П. М. Попов, на той час заввідділу рукописів Всенародної бібліотеки України при Всеукраїнській академії наук, виїхав 2 грудня 1933 р. за викликом президії (ради) Інституту Тараса Шевченка. Під час відрядження вчений докладно вивчив стан і склад відділу рукописів інституту, склавши доповідну записку дирекції про необхідні заходи для покращання наукової роботи відділу рукописів та інституту, кілька інструкцій з опрацювання наукових джерел. У п. 8–9 цього документу П. М. Попов зробив запис, що «науково опрацював низку нових рукописних матеріалів для доручених мені коментарів до ІІ-го тому акад[емічного] видання творів Т. Шевченка (фрагменти з «Слова о полку Ігоревім»). Зараз за дорученням інституту почасти цю роботу продовжую: обробляю остаточно до друку згаданий коментар (до 1 друк. арк.)», за п. 11 – «збираю деякі відомості до словника знайомих Т. Шевче[енка]» [4, од. зб. 1613, арк. 2]. Зважаючи на цей запис, констатуємо, що робота над академічним виданням творів Т. Г. Шевченка, розпочата Постійною комісією для видання творів Т. Г. Шевченка, М. П. Драгоманова, В. Б. Антоновича і І. Я. Франка ВУАН, а пізніше – Комісією для видання пам'яток новітнього українського письменства ВУАН, продовжувалась і після їх ліквідації на початку 1930-х рр., зокрема, у 1933 р. здійснювалася робота принаймні над ІІ томом.

Напередодні відзначення Шевченкової річниці П. М. Попов постановою Президії АН УРСР від 3 січня 1939 р. як кваліфікований спеціаліст був уведений до складу головної редколегії ювілейного видання творів Т. Г. Шевченка (одночасно з С. І. Масловим, О. І. Білецьким та М. В. Геппенером) [1, спр. 74, арк. 1–11]. Однак повідомлення

П. М. Попову як члену головної редакційної колегії від вченого секретаря Інституту української літератури АН УРСР Д. Д. Копиці про засідання від 10 грудня 1938 р. та 28 грудня 1938 р. [4, од. зб. 2261, арк. 1, 6] вказує на те, що вчений почав співпрацювати з укладачами ще до ухвали керівництва АН УРСР.

У 1939 р. було підготовлено й опубліковано перші два томи поезій «Повного академічного видання творів Т. Г. Шевченка у 10 томах»; ці та наступні томи видання мали позначку «Видання ювілейне: 1814–1939 рр.». У передвоєнні роки П. М. Попов узяв участь та у формуванні концепції подачі текстів творів Т. Г. Шевченка та їх варіантів у виданні.

У післявоєнний час постановою РМ УРСР і ЦК КП(б)У «Про поновлення академічного видання повного зібрання творів Т. Г. Шевченка» від 10 серпня 1946 р. Академії наук УРСР було доручено підготувати і опублікувати видання в 10-ти томах. Також нею затверджувалась редакційна колегія видання під керівництвом акад. О. Є. Корнійчука, до складу якого увійшов і чл.-кор. П. М. Попов [1, спр. 221, арк. 60–61]. Підготовку видання було покладено на Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Почалася глибока й відповідальна робота з підготовки текстів до публікації, зокрема, уперше до структури томів Шевченкової прози вводилися нові розділи – редакторські кон'єктури та переклади іншомовних текстів. Для розширення уявлення читача про авторський підхід та творчу лабораторію Т. Г. Шевченка було вирішено подати всі редакції текстів творів у розділі «Варіанти», вони мали подаватися повністю або скорочено, якщо вони доповнюють той чи інший вираз, є закреслені фрази чи доповнення, вписані в основний текст і які надають йому новий відтінок сенсу. Редакції творів Т. Г. Шевченка зазначались у посторінкових посиланнях [4, од. зб. 2264, арк. 1–2].

П. М. Попов уважно вивчав матеріали й інструкції з підготовки цих томів, зокрема пояснення «Від редакційної колегії» [4, од. зб. 2268, арк. 3, 4], де зазначено своєрідність прозових творів Т. Г. Шевченка та їх мови. Під час підготовки до друку III і IV томів академічного видання творів Т. Г. Шевченка були виявлені принципові питання подачі текстів – особливий правопис і пунктуація автора, у російських текстах були українські слова і звороти, і навпаки, в українських – російські; тому потрібно було встановити правила, за якими мали редагуватися подібні випадки. Для редакторів і упорядників під час опрацювання таких текстів це стало складним, цілком новим та ще зовсім не вивченим питанням. До багатьох застережень упорядників збоку біля абзацу П. М. Попов записав свої міркування щодо використання засобів сучасного орфографічного оформлення

для передачі особливості мови, правопису і пунктуації російських повістей Т. Г. Шевченка, підкреслив ті рядки, що викликали питання, зокрема щодо окремих випадків застосування літер «ы-и» та «ь-и». Учений наголосив, що «до орфографічного оформлення таких випадків треба підходити дуже обережно і залишати тільки ті з них, які виправдуються контекстом, послідовністю вживання кожного такого написання». У реченні «тому окремі лексичні і морфологічні особливості російської мови в українському контексті або української мови в російському контексті лишаються без змін» виправлено слово «окремі» на «всі», а слова «лишаються без змін» двічі жирно підкреслені.

Головним питанням підготовки текстів у виданні залишався баланс правопису. В основі концепції підготовки текстів було покладено сучасний український правопис, але при цьому акцентувалося прагнення упорядників до найбільшого збереження авторської мови, індивідуальних особливостей автора і колориту епохи. П. М. Попов на полях документа зробив помітки, що стосувалися «графічних хитань» і збереження тих написань слів, із яких можна бачити особливості живої і літературної мови самого Т. Г. Шевченка. На його думку, в пунктуації також мали застосовуватися сучасні норми, але при цьому максимальною мірою зберігатись особливості авторської пунктуації (особливо у вживанні крапки, знаків оклику і питання). Таким чином, документ висвітлює і особливості оригінальних творів Т. Г. Шевченка, і роботу упорядників, і особливо яскраво подає редакторський хист науковця.

У 1948 р. П. М. Попов у відповідь на прохання Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР переглянути підготовлений IV том видання (с. 423–712) [4, од. зб. 2269, арк. 1–5] підготував свої зауваження, написані від руки з багатьма виправленнями і закресленнями. Зокрема, можемо зазначити такі найважливіші зауваження. У розділі «Редакторські кон'єктури» П. М. Попов зробив помітки, що вказують на проведений аналіз поданого матеріалу на основі безпосереднього вивчення автографів повістей Т. Г. Шевченка. Але науковець зауважив, що оскільки ці кон'єктури займають значну частину IV тому видання і для дослідників, які будуть вивчати творчу лабораторію Т. Г. Шевченка, мають малозрозумілий і зовсім не читабельний характер, тому варто пояснити значення цього матеріалу, розкрити його наукову цінність на найпоказовіших прикладах. Щодо розділу «Примітки» він запропонував термін «подвійні аркуші» замінити на варіант «аркуші записані з обох боків»; замість терміну «нерозбірливий» як характеристику тексту краще вписати термін «нерозбірний»; зазначив необхідність

уточнення окремих шевченкових записів і творів, їх різних варіантів чи редакції у попередніх виданнях тощо.

Одне з найбільш цікавих виправлень, які запропонував науковець, стосується тексту повісті Т. Г. Шевченка «Близнецы». У реченні «Параскевия Тарасовна и 16 августа отправилась в Киев» він запропонував виправити 16 число на 15, оскільки, на його думку, подорожі в Київ відбувалися звичайно до 15 серпня, на «Успіння» – храмове свято Київсько-Печерської Успенської Лаври. Зазначимо, що, зафіксоване як коментар, це уточнення увійшло й у наступні видання літературної спадщини Т. Г. Шевченка, зокрема, у зібрання творів у 6 томах, здійснене у 2003 р. (т. 4, с. 496).

Учений ретельно досліджує питання щодо принципів відтворення текстів щоденника та автобіографії Т. Г. Шевченка і в 1950 р. для упорядників видання склав свої зауваження до текстологічного та іншого апарату V тому. Серед найбільш вагомих зауважень науковця — випадки непослідовності у відтворенні текстів; він обґрунтував думки щодо потреби переглянути розвідку про два тексти автобіографії Т. Г. Шевченка, подавши її «в більш стислих цілеспрямованих рисах», оскільки вона виривається із загального плану «апарату» обсягом і подачею матеріалу; запропонував проект її скорочення і деякої стилістично-редакторської правки, проте вважав, що це краще зробити самим авторам [4, од. зб. 2270, арк. 3].

До інших зауважень П. М. Попова належать уніфікація подачі ініціалів перед прізвищами, окремі неточності та випадки, коли про згадуваних у тексті осіб подавалась не достатньо повна інформація, а також окремі стилістичні і друкарські помилки, які були позначені ним у наданому для редагування примірнику підготовленого тому. Зокрема, глибоку обізнаність П. М. Попова щодо кола знайомих Т. Г. Шевченка і значну ерудицію вченого показують уточнення – про історика літератури і фольклориста О. М. Афанасьєва, славіста О. М. Бодянського, очільника козацького повстання на Дону К. О. Булавіна, італійського художника Дж. Вазарі, російського археолога північного Причорномор'я І. Є. Забєліна, польського громадського діяча і видавця Б. Залєського (його Т. Г. Шевченко зобразив на сепії «Серед товаришів» (1851)), скульптора й художника М. Й. Микешина, близького товариша Т. Г. Шевченка М. М. Лазаревського, видавця і письменника М. І. Новикова, акад. Д. І. Яворницького та ін. Цікавим видається й зауваження про те, що «Палкин» – це не назва трактиру, а прізвище його власника, А. С. Палкіна. У відповідь на надіслані зауваження до тому П. М. Попову надійшов лист від М. С. Грудницької від 2 лютого 1950 р. (цей документ теж входить до справи, у якій зберігаються «Зауваження»), у якому вона тепло дякувала за уважну рецензію, що допоможе в роботі укладачів.

Ще один вагомий документ з фонду П. М. Попова, який висвітлює процес роботи над виданням — доповідь упорядників Державній редакційній комісії по академічному виданню творів Т. Г. Шевченка «Про підготовлений до друку II том (Поезії) — перевидання виправленого і доповненого» (автори – М. Т. Рильський і М. С. Грудницька) [4, од. зб. 2265, арк. 1–18.]. Документ недатований, але вірогідно складений у 1952–на початку 1953 рр. У ньому наводяться причини перевидання, зокрема, що ці томи стали великою рідкістю, і за час, який сплинув з моменту їх виходу в світ (з 1939 р.), відділ рукописів Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР виявив низку досі невідомих автографів творів, що друкувалися за першодруками, автографів і списків поезій Т. Г. Шевченка, які уточнюють датування варіантів окремих поезій чи розкривають стосунки поета з його оточенням. Цей документ містить інформацію про зміни та нові матеріали, які були внесені у структуру довоєнного II тому поезій Т. Г. Шевченка. Зокрема, до нього увійшли виявлені за останні 2–3 роки автографи Т. Г. Шевченка, що зберігалися в різних установах СРСР — у Будинку-музею Т. Г. Шевченка в м. Київ, відділі рукописів Бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна у м. Ленінград, відділі рукописів Інституту світової літератури ім. М. Горького у м. Москва, Центральному літературному архіві, м. Москва, у приватних колекціях. Окремі з них були виявлені навіть на художніх творах.

Особливо цікавою видається друга частина доповіді, де представлено низку більш принципових питань (з їх обґрунтуванням), рішення щодо яких мали прийняти члени Державної редакційної комісії, зокрема, і чл.-кор. П. М. Попов. Помітки на полях та в тексті, зроблені рукою вченого, висвітлюють його працю як спеціаліста, що глибоко розуміється на творчості Т. Г. Шевченка і може подати слушні зауваження. Зокрема, це спостерігається у випадках закреслення рядків і цілих діалогів у поезії «Москалева криниця», у записаних на полях і в тексті уточненнях (наприклад, щодо визначення річки Стир, запис «а у Шевченка часто подібна на и» та ін.), щодо заповнення пропущених слів і можливої описки в рядку «Мій сину, друже мій єдиний», де упорядниками пропонувалось зняти слово «друже», а в документі олівцем залишився запис П. М. Попова «Залишити!». Пояснення в підрядковій примітці про те, що основний текст поезії «Швачка» був поданий за «Меншою книжкою» через те, що в «Більшій книжці» текст слабший, науковець підкреслив і зробив запис: «? Причина була інша». На окремі пропозиції редакторів учений відповідав частим записом «Можна!» (8 разів).

Наприкінці тексту цього документу серед осіб, які готували перше, довоєнне видання II тому, був зазначений і П. М. Попов, що засвідчує

його участь як упорядника в підготовці II тому Повного зібрання творів Т. Г. Шевченка (поезії). У повторному виданні цих томів П. М. Попов взяв участь вже як член Державної редакційної колегії.

У 1952 р. П. М. Попов здійснював редагування етнографічних записів Т. Г. Шевченка, зокрема, розділу «Фольклорні записи» (тексти і примітки), та приміток до VI тому академічного видання творів Т. Г. Шевченка [4, од. зб. 2274, арк. 1–8]. У висловлених зауваженнях до підготовлених упорядниками наукових матеріалів перед уважним дослідником постає і сам перебіг думок ученого, і проведена робота над цим томом, до якого увійшли статті, замітки, листи та фольклорні записи, зроблені Т. Г. Шевченком. Спостерігається позиція незгоди П. М. Попова з авторами видання щодо структурування варіантів народної пісні «Ой в саду, саду гуляла кокошка», записаної Т. Г. Шевченком під час його перебування у Почаєві 20 жовтня 1846 р. у альбомі Ф. М. Лазаревського. Запис цієї пісні вважався певною мірою творчо переробленим Т. Г. Шевченком. Автори обґрунтовували це твердження тим, що він більш довершений художньо, проте, на думку П. М. Попова, аргумент не є переконливим, бо виходить з хибної концепції про те, що народні пісні не можуть бути художньо довершеними. Тому вчений запропонував поставити основним варіантом народний, більш довершений текст, а менш довершений – віднести у варіанти. Інші зауваги стосувалися дотримання послідовності посилань, окремих усталених виразів у примітках. Зокрема, П. М. Попов вважав, що слід уникати паралелізму між «Вступними зауваженнями» і «Примітками». Критикував учений і назву умовних скорочень у публікації текстів «системою Чубинського», оскільки цю систему вживали одночасно і колектив видавців «Трудов Юго-западного отдела Русского географического общества» 1872–1877 рр., редагованих П. П. Чубинським, і В. Б. Антонович та М. П. Драгоманов — у збірнику історичних пісень.

У цьому томі П. М. Попов запропонував виділити прислів'я і приказки в окремий розділ, оскільки вони становлять хоч і невелику, але цінну групу народних творів, записаних Т. Г. Шевченком, і висловив пропозицію по змозі підшукати до них відповідники — за книгою «Приказки, прислів'я і таке інше» М. Номиса 1864 р. та за збіркою І. Я. Франка у виданні «Етнографічного збірника» Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (томи 10, 16, 23, 24, 27 і 28), у «Трудах» за редакцією П. П. Чубинського (т. I, р. 2), М. Ф. Комарова та ін. Також зауважив, що можливо не буде зайвим додати, що «Украинские народные предания» П. О. Куліша (Москва, 1847) були видані пізніше, у складі «Чтений Общества истории и древностей российских при Московском университете» (1893, кн. I (164), відділ II «Мате-

риалы историко-литературные»). Документ містить і роздуми про те, чи варто згадувати про «соромицькі записи» Т. Г. Шевченка, яких мало і які не є характерними для нього, тому, на думку вченого, не лише публікувати їх, а й згадувати про них не варто. Критиці П. М. Попов піддав і твердження упорядників, що «Шевченко справедливо вважається основоположником демократичного наукового напряму в українській фольклористиці», аргументуючи тим, що це питання вперше порушується і в ще ненадрукованих працях. Науковець зазначає, що зробив правки олівцем і в разі непогодження з його думкою членів редколегії та головного редактора їх можна витерти, але має надію, що всі ці правки можуть бути корисними і поліпшити текст, складений упорядниками.

Для розуміння процесу підготовки до публікації цього тому варто розглянути лист редактора М. С. Грудницької П. М. Попову від 8 лютого 1953 р. [4, од. зб. 2271, арк. 1], у якому повідомляється, що VI том, затверджений до друку редакційною колегією, повертається на доопрацювання у зв'язку з тим, що в деяких листах є, «за висловом ряду товаришів, сумнівні місця, які вимагають або купюр, або зняття цих листів». На засіданні групи упорядників і редакторів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР у такому складі: М. К. Гудзій (відповідальний редактор), Є. П. Кирилюк (редактор приміток до листів), М. С. Грудницька (редактор тому), упорядники М. М. Ткаченко, Ю. О. Івакін, Й. М. Куриленко та Л. Ф. Кодацька було винесене рішення, що всі ці листи треба друкувати, оскільки в них немає нічого сумнівного, до того ж листи широко відомі. Було схвалено переглянути і додатково опрацювати їх ще раз і посилити коментування тих місць у листах, які викликають сумнів. Надсилаючи П. М. Попову листування Т. Г. Шевченка, М. С. Грудницька пропонувала ознайомитися з підготовленим текстом та висловити свою думку на засіданні редколегії 6 березня 1953 р. У згаданих листах Т. Г. Шевченка на 56 аркушах рукою П. М. Попова зроблено помітки, які дають змогу стверджувати, що запропоновані листи до публікації були схвалені вченим, оскільки жодних поміток про вилучення не виявлено.

Учений опрацював також матеріали художньої спадщини класика, підготовлені до видання Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР і Державним музеєм Т. Г. Шевченка у м. Києві. У процесі роботи над нею П. М. Попов взяв участь у формуванні принципів побудови VII–X томів та розробці методології подачі матеріалу. На полях проспекту VII тому (Живописна творчість) (автори — В. І. Касіян та С. Є. Раєвський) [4, од. зб. 2272, арк. 1–20] вчений робить записи-запитання щодо того, чи варто в єдиному зібранні творів мати інший формат, можливо, краще видати наукові

коментарі до художніх творів Т. Г. Шевченка не як VII та VIII томи, а як окремий том; щодо зовнішнього оформлення друкарських й художніх заставок, кінцівок. Записи стосуються також того, чи буде художник-стиліст працювати над томами, чи були експедиції з виявлення художніх творів Т. Г. Шевченка і що вони дали. Ці документи, які збереглися з 1940–1941 рр. як матеріали до засідань редколегії, проливають світло на довоєнні спроби сформувати томи художньої спадщини Т. Г. Шевченка.

Дослідженню описів та текстів пояснень до картин, малюнків, ескізів, гравюр Т. Г. Шевченка присвячений «Відзив про робочі макети VII–X томів академічного зібрання творів Т. Г. Шевченка», підготовлений П. М. Поповим 22 вересня 1954 р. [4, од. зб. 1199, арк. 1–11]. Зауваження вченого стосувалися розшифровки окремих записів Т. Г. Шевченка та прізвищ осіб, із якими той контактував (наприклад, виправлення Сторницкий на Смирницкий, уточнення дати створення малюнку «Коло Канева», який міг бути зроблений з хати М. О. Максимовича в с. Прохорівці в червні 1859 р.), що виказують глибоке знання як історії створення творів, так і біографічних відомостей про перебування Т. Г. Шевченка в різних місцях, де він створював свої малюнки і робив записи в альбомі. Також П. М. Попов запропонував відредагувати вживання іноземних виразів, особливо там, де їх легко замінити вітчизняними. Науковець переймався затримками в підготовці цих останніх томів, тому писав, що «слід було б всіляко прискорити видання решти томів… Цих томів давно чекає радянський читач. Ці томи будуть безумовно цінним надбанням наукового шевченкознавства» і пропонував Державній редакційній комісії відзначити велику і сумлінну роботу, здійснену упорядниками рецензованих чотирьох томів академічного видання. Отже, копітку працю П. М. Попова над редагуванням і доповненням текстів наукових та науково-допоміжних розділів усіх томів академічного видання творів Т. Г. Шевченка спостерігаємо в численних документах особового фонду. Помітки вченого на полях чорним та червоним олівцем, підкреслення речень або виразів, які викликали сумнів, а подекуди й запитання до упорядників, містять примітки до деяких повістей, драматичних творів та листів Т. Г. Шевченка для академічного видання [4, од. зб. 2277, арк. 1–25], записи, зроблені при звірці друкованих творів Т. Г. Шевченка з автографами від 10 лютого 1952 р. [4, од. зб. 2278, арк. 1–123] та листів Шевченка з примітками до них [4, од. зб. 2271, арк. 1–57], коментарі до VII, VIII, IX та X тому видання творів Т. Г. Шевченка (Мистецька спадщина) [4, од. зб. 2275, арк. 1–199; од. зб. 2276, арк. 1–110] та ін.

Відстежити окремі етапи роботи над томами та питання, що обговорювались упорядниками та членами Державної редакційної ко-

легії академічного видання, дають змогу численні повідомлення про засідання редколегії академічного видання творів Т. Г. Шевченка, які надсилали П. М. Попову з кінця 1938 р. і упродовж всієї тривалої роботи з підготовки десяти томів видання, що завершилось в 1964 р. Найбільш цікавими серед них є повідомлення: про засідання редколегії о 7-й годині вечора в кабінеті директора Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (від 25 березня 1939 р.), про обговорення і затвердження принципів III та IV томів академічного видання творів Т. Г. Шевченка (від 13 листопада 1939 р.), про підсумки роботи над I і II томами, хід і принципи роботи над III і IV томами і призначення відповідальних редакторів й організацію роботи над V, VI, VII, IX, і X томами (від 19 грудня 1939 р.), про засідання редакційної колегії для розгляду матеріалів до III тому (від 20 травня 1948 р.), затвердження до друку текстів і наукового апарату V тому, другого видання текстів і наукового апарату I тому, проспекту і затвердження редакторів VII і VIII томів (живописна спадщина) (від 27 квітня 1950 р.), про затвердження на засіданні Державної редакційної колегії II тому (виправленого і доповненого) академічного видання, інформація редактора В. С. Ільїна про уточнення в мовному редагуванні I і II томів та інформацію директора Видавництва АН УРСР І. Ф. Вишневського про нестачу шрифтів для друку розділу «Інші редакції і варіанти» в I томі (від 9 травня 1951 р.), про стан готовності до друку VI тому та про друкування II тому (від 16 червня 1952 р.), остаточний перегляд і затвердження тексту VI тому видання (від 9 червня 1955 р.), визначення відповідального редактора VI тому та стан підготовки до друку томів художньої спадщини Т. Г. Шевченка (від 22 листопада 1955 р.) та інші [4, од. зб. 2261, арк. 1–33].

У 1961 р. вагомий внесок чл.-кор. П. М. Попова в підготовку до друку «Повного видання творів Т. Г. Шевченка у десяти томах» було відзначено бронзовою пам'ятною медаллю [4, од. зб. 3008, арк. 1]. Вірогідно, нагородження відбулося 6 березня 1961 р. під час засідання Загальних зборів АН УРСР, присвячених 100-річчю від дня смерті Т. Г. Шевченка, що проводились у конференц-залі Відділу суспільних наук АН УРСР.

Одним з найяскравіших документів, що виявляють турботу П. М. Попова про видання повного зібрання творчої спадщини Т. Г. Шевченка, можна вважати автограф статті науковця «Під загрозою зриву» (1962) [4, од. зб. 2279, арк. 1–5], підготовленої для газети «Радянська Україна». У ньому подається коротка історія розпочатого ще в 1939 р. видання з нагоди 125-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка і колізії тривалої роботи над виданням та затримку друку творів Т. Г. Шевченка в 10 томах. Учений зазначав, що поліграфічна база Ви-

давництва АН УРСР не мала і нині не має можливостей кольорового друку для видання образотворчої спадщини Т. Г. Шевченка, тому за погодженням з Головполіграфвидавом Міністерства культури УРСР друкування мистецьких творів було доручене фабриці кольорового друку. Також зауважив, що ні в 1959 р., ні в 1960 р. не вийшов у світ жоден том, і лише в 1961 р. було випущено VII том у двох книгах, тому план видати у 1962 р. VIII і IX томи не реальний, оскільки не вийде навіть VIII том. Випуск усіх томів планувався на 1963 р., але до ювілею залишився лише рік, і видання може не бути опублікованим. Серед причин цього вчений називав порушення графіку подачі до видавництва текстів Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, не на висоті виявилось і Видавництво АН УРСР; видання фактично залишилося без художнього редактора, майже припинилася робота над наступними томами після виходу в світ т. VII; графік видання, надісланий видавництвом, надто зміщений на 1964 р., а видання тому X у графіці взагалі не було передбачено. «Це не може не викликати нашого глибокого обурення. Ми не можемо не розглядати такий графік як свідомий зрив роботи над виданням, яке й без того розтягнулось на чверть сторіччя! І ми не можемо миритись з тим, щоб до шевченківського ювілею в 1964 р., який відзначатиметься всім радянським народом і всім прогресивним людством світу, видання залишилось незавершеним. Зрештою, це справа національної честі» [4, од. зб. 2279, арк. 3], — пише вчений.

У статті звучить пропозиція звернутися до громадськості, яка «нетерпляче чекає чергових томів мистецької спадщини Шевченка». П. М. Попов зазначає, що дирекція фабрики порушує питання про особливі умови оплати робіт по друку згаданих томів, і це, очевидно, і є тією причиною зволікання всієї роботи, що свідчить про бажання дирекції фабрики звести «важливу політичну справу» до «звичайної комерції». На фабриці є люди, які освоїли складні процеси, є ентузіасти справи, які забезпечили високу якість друку VII тому. Порушене питання про передачу X тому на фабрику офсетного друку, чия потужність незрівнянно менша, проте бажання сприяти цій важливій справі незрівнянно вище. Отже, «комерція і переговори тривають, а справа майже не рухається. Але, де б, зрештою, не друкувались ці томи, Головполіграфвидав Міністерства культури УРСР і Видавництво АН УРСР повинні вжити всіх заходів, щоб до 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка Повне зібрання його творів вийшло у світ». Такий заклик в загальноукраїнському виданні з метою звернути увагу громадськості до проблемної ситуації став яскравим прикладом відданості вченого своїй справі та перейманню національними інтересами.

Тривала, майже 25-річна діяльність вченого у галузі шевченкознавства знайшла своє продовження у розвитку досліджень вченого, який спрямував свої зусилля на вивчення раніше не досліджуваних тем, зокрема, «Т. Шевченко і наука його часу». Висока оцінка результатів глибокого вивчення П. М. Поповим літературної та художньої спадщини Т. Г. Шевченка відображена в листуванні з науковцями Німецької академії наук у м. Берлін. Співробітник Інституту славістики цієї академії наук П. Кірхнер відзначив доробок вченого у галузі вивчення творчості Т. Г. Шевченка та А. фон Гумбольдта. Інформацію про цю наукову розвідку знаходимо й у звіті вченого про роботу в 1961 р., що зберігся в архіві Президії НАН України [1, спр. 1147, арк. 120–121]. Згідно з ним П. М. Попов підготував і опублікував у журналі «Всесвіт» (1961, № 8) статтю під назвою «Т. Шевченко і А. Гумбольдт», і як зазначив сам учений, до цієї праці проявлено значну увагу у вітчизняних і закордонних колах, зокрема, й у Берлінському університеті ім. А. Гумбольдта (НДР), у Чехословаччині, Болгарії та інших країнах. У листах від 6 липня 1961 р., 3 серпня 1964 р., 15 липня 1965 р., 2 лютого 1967 р. (німецькою мовою) [4, од. зб. 4610–4616, арк. 1–10] П. Кірхнер запрошував українського вченого взяти участь у симпозіумі, присвяченому шевченківському ювілею, який у 1964 р. скликала Німецька академія наук. Виголошена П. М. Поповим доповідь зацікавила німецьких колег-славістів, і тому було висловлено пропозицію опублікувати її у збірнику праць симпозіуму в перекладі німецькою мовою. У листах також зазначено сподівання на подальшу співпрацю. До запрошення німецький вчений додав численні газетні вирізки з повідомленнями про відзначення ювілею Т. Г. Шевченка в НДР, що надзвичайно зацікавить дослідників історії розвитку шевченкознавства. Лист Інституту літературних досліджень Польської академії наук з подякою за надіслану статтю про Т. Г. Шевченка також свідчить про визнання шевченкознавчих досліджень українського вченого в міжнародних колах науковців [4, од. зб. 2544, арк. 1].

Таким чином, у документах фонду відображено тривалу експертну діяльність чл.-кор. П. М. Попова в галузі шевченкознавства. На основі проаналізованих архівних документів особового фонду вченого в Інституті рукопису НБУВ можна констатувати велику роботу, здійснену ним як редактором повного видання творів. Вона охоплювала весь спектр концептуального, редакційного та технічного опрацювання творів Т. Г. Шевченка, дуже різнорідних за своїми літературними та художніми жанрами, формами та спрямованістю. Викарбувана на папері думка класика української культури, цілісність його творчості мали постати перед читачем як в окремих елементах, так і в єдності та співвіднесеності окремих частин.

Редакторське опрацювання підготовленого фахівцями АН рукопису П. М. Попов здійснював за багатьма напрямами. Одиниці Шевченкового тексту глибоко досліджувалися, осмислювався їх загальний задум, порівнювалися варіанти авторського написання. Науковець працював над питанням узгодження способів передачі авторського тексту для сучасного читача, уточнював окремі автографи текстів творів, зроблених у різний час, доповнював структурні елементи видання відомостями і науковими коментарями, спрямовував увагу на покращання науково-довідкового апарату видання, оцінюючи співвіднесення його окремих елементів. Редакторські уточнення та виявлення хиб підготовленого тексту демонструють енциклопедичну обізнаність П. М. Попова щодо біографії та творчості Т. Г. Шевченка, його етнографічних досліджень, кола сучасників, із якими класик підтримував стосунки, сфери досліджень шевченкознавців кінця XIX – середини XX ст. тощо. Документи свідчать про значний внесок вченого не лише в підготовку академічного видання «Повне зібрання творів Т. Г. Шевченка у десяти томах», а й про вплив на розвиток шевченкознавчих досліджень та популяризацію творчості українського класика за кордоном. Виявлені в процесі дослідження архівні документи становлять значний науковий інтерес і мають бути залучені до наукового обігу в контексті історії розвитку шевченкознавства середини XX ст. Подальше вивчення документів фонду ще очікує своїх дослідників — шевченкознавців, біографістів, літературознавців, фольклористів, істориків науки.

1. Архів Президії НАН України. – Ф. 251. – Оп. 1.
2. *Білецький О. І.* Павло Миколайович Попов [Текст] / О. І. Білецький [та ін.]. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. – 32 с.
3. *Горбач Т.* Павло Миколайович Попов (1890–1971). Виставка до 125-річчя від дня народження [Електронний ресурс] / Тимур Горбач // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : [веб-сайт]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/node/2328
4. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. 285 : Попов Павло Миколайович (1890–1971).
5. *Лисоченко І. Д.* Огляд архіву П. М. Попова [Текст] / І. Д. Лисоченко // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 1994. – Вип. 2. – С. 156–168.
6. *Міщук С. М.* П. М. Попов як бібліограф рукописів та стародруків Волині [Текст] / С. М. Міщук // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2007. – Вип. 12. – С. 277–309.
7. *Рева Л. Г.* Життєвий і творчий шлях Павла Миколайовича Попова — літературознавця, фольклориста, книгознавця, бібліографа [Текст] / Л. Г. Рева // Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. – Київ ; Глухів, 2011. – Вип. 4. – С. 332–336.

8. *Степченко О. П.* Українські вчені — фундатори спеціалізованих відділів національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1934) [Текст] / О. П. Степченко. – Київ : НБУВ, 2008. – 217 с.
9. Центральний державний архів громадських організацій України. – Ф. 1. – Оп. 6.
10. *Чередниченко А.* Самоцензура в контексті становлення колективної пам'яті. Деформаційні процеси наукової спільноти 1920–1930-х рр. За щоденниками П. М. Попова [Електронний ресурс] / А. Чередниченко // ГО «Центр студій політики пам'яті та публічної історії «Мнемоніка» : [веб-сайт]. – Режим доступу: http://mnemonika.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Cherednychenko_A.pdf.

REFERENCES

1. Fond 251, Inventory 1. Archives of the Presidium of the NAS of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Biletsky, O. I. (1961). *Pavlo Mykolaiovych Popov* [Pavlo Mikolaiovich Popov] / O. I. Biletsky [and others]. Kiev, Ukraine: Publishing House of the AS of the URSR. [In Ukrainian].
3. Gorbach, T. (2015). *Pavlo Mykolaiovych Popov (1890-1971). Vystavka do 125-richchia vid dnia narodzhennia* [Pavel Popov (1890-1971). Exhibition dedicated to the 125th anniversary of his birth]. Retrieved from Vernadsky National Library of Ukraine Web site: http://www.nbuv.gov.ua/node/2328 [In Ukrainian].
4. Fond 285: Popov Pavlo Mykolaiovych (1890-1971) [Popov Pavlo Mikolaiovich (1890-1971)]. Institute of Manuscript of Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
5. Lysochenko, I. D. (1994). Ohliad arkhivu P. M. Popova [Review of the archive of P. M. Popov]. In *Rukopysna ta Knyzhkova Spadshchyna Ukrainy, 2,* 156-168. [In Ukrainian].
6. Mishchuk, S. M. (2007). *P. M. Popov yak bibliohraf rukopysiv ta starodrukiv Volyni* [P. M. Popov as a bibliographer of manuscripts and old books of Volyn]. In *Rukopysna ta Knyzhkova Spadshchyna Ukrainy, 12,* 277-309. [In Ukrainian].
7. Reva, L. H. (2011). Zhyttievyi i tvorchyi shliakh Pavla Mykolaiovycha Popova – literaturoznavtsia, folklorysta, knyhoznavtsia, bibliohrafa [The life and creative path of Pavlo Popov – literary critic, folklorist, book expert, bibliographer]. In *Sivershchyna v Istorii Ukrainy, 4,* 332-336. [In Ukrainian].
8. Stepchenko, O. P. (2008). *Ukrainski vcheni – fundatory spetsializovanykh viddiliv natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho (1918-1934)* [Ukrainian scientists – the founders of specialized departments of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (1918-1934)]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
9. Fond 1, Inventory 6. Central State Archive of Public Organizations of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
10. Cherednichenko, A. (2018). *Samotsenzura v konteksti stanovlennia kolektyvnoi pamiati. Deformatsiini protsesy naukovoi spilnoty 1920-1930 rr. Za shchodennykamy P. M. Popova* [Self-censorship in the context of the formation of collective memory. Deformation processes of the scientific community in 1920-1930. According to the diaries of P. Popov]. Retrieved from

Web site of NGO "Center for Studies of Memory Policy and Public History "Mnemonics": http://mnemonika.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Cherednychenko_A.pdf [In Ukrainian].

Стаття надійшла 07.11.2019 р.

VERBITSKA Oksana, Candidate of Philosophical Sciences, Senior Research Associate of the Institute of Archival Studies of VNLU (Kyiv, Ukraine).

Participation of the NAS associate member P. M. Popov in preparation of the academic publication of T. H. Shevchenko's writings in ten volumes (on basis of documents from personal archive fund of the Institute of Manuscript of VNLU).

In the article, based on the research of the sources of the personal fund 285 of the Institute of Manuscript of Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv), illuminated the participation of the prominent scientist, literary critic, art critic and folklorist, biographer and editor of works of T. Shevchenko, corresponding member of National Academy of Sciences of Ukraine P. Popov in preparation for the publication of the fundamental edition "T. Shevchenko. Complete edition of ten volumes". The analysis of the informative potential of different types of documents – working materials, correspondence, documents of a scholar on issues related to the organization of publication and related scientific materials made it possible to reveal the main stages of the scientist's work as a member of the governmental editorial board. The greatest informative value on directions and forms of activity of P. Popov as a scientist is reflected in the working models of the prepared volumes of the academic collection of works by T. Shevchenko, the remarks on the texts prepared by the compilers and the reference apparatus of the volumes of the academic edition of the works of T. Shevchenko, recordings made when reconciling T. Shevchenko's printed works with autographs, etc. The information revealed in the correspondence of P. Popov with the staff of the Institute of Literature named after T. Shevchenko, Academy of Sciences of the USSR, on the issues discussed by the editorial board and the stages of editing the prepared volumes. The paper also presents the documents on the problematic issues, in particular, the most important is the manuscript of an article in the "Soviet Ukraine" newspaper "Under the Threat of Disruption" (1962) on the delay of the publication of T. Shevchenko's works in ten volumes.

Key words: NAS of Ukraine, P. Popov, T. Shevchenko, personal archival funds, academic publications, Archival Fund of NAS of Ukraine.

ВЕРБИЦКАЯ Оксана Ивановна, кандидат философских наук, старший научный сотрудник Института архивоведения НБУВ (Киев, Украина).

Участие члена-корреспондента НАН Украины П. Н. Попова в подготовке академического издания произведений Т. Г. Шевченко в десяти томах (на основе документов личного архивного фонда в Институте рукописи НБУВ).

В статье на основе исследования источников личного фонда 285 Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского освещено участие выдающегося ученого, литературоведа, искусствоведа и фольклориста, члена-корреспондента НАН Украины П. Н. Попова в подготовке к публикации фундаментального издания «Т. Г. Шевченко. Полное издание произведений в десяти томах». Анализ информативного потенциала

различных видов документов — рабочих материалов, переписки, документов ученого по вопросам организации издания и сопутствующих научных материалов — позволил раскрыть основные этапы процесса работы ученого как члена государственной редколлегии. Наибольшую информационную ценность для изучения направлений деятельности П. Н. Попова как ученого-шевченковеда имеют отзывы на рабочие макеты подготовленных составителями томов академического собрания сочинений Т. Г. Шевченко, замечания на тексты и справочный аппарат томов издания, записи, сделанные при сверке произведений Т. Г. Шевченко с автографами и т. п. Проанализирована информация переписки П. Н. Попова с сотрудниками Института литературы им. Т. Г. Шевченко АН УССР об этапах редактирования подготовленных томов и вопросы, которые рассматривались редколлегией. Представлены также сведения о документах, посвященных проблемным моментам, в частности о рукописи статьи «Под угрозой срыва» (1962) для газеты «Советская Украина» о задержке публикации издания произведений Т. Г. Шевченко в десяти томах.

Ключевые слова: НАН Украины, П. Н. Попов, Т. Г. Шевченко, личные архивные фонды, академические издания произведений, Архивный фонд НАН Украины.